

*** Note: In this article that introduces the topic we simply applied Japanese post-war economic model to the modern Ukraine. Further research will include the possible ways of adaptation of the model to Ukrainian realities and further model development.*

1. *Fukao K. Real GDP in Pre-War East Asia: A 1934-36 Benchmark Purchasing Power Parity Comparison with the US / Fukao Kyoji — Tokyo : Kenkyushya, 2007. — 111 p.*; 2. *Gordon B. R. To Rule the Earth / Bruce R. Gordon — NY. : Press, 2005. — 415 p.*; 3. *Hane M. Eastern Phoenix: Japan Since 1945 / Hane Mikiso — Boulder : Westview Press, 1996. — 205 p.*; 4. *Johnson Ch. MITI and the Japanese Miracle: The Growth of Industrial Policy, 1925-1975 / Johnson Chalmers — Stanford : Stanford University Press, 1982. — 650 p.*; 5. *Liu T.-Ch. China's National Income 1931-36. An Exploratory Study / Liu Ta-Chung — Brooking : The Brookings Institution, 1946. — 125 p.*; 6. *Maddison A. The World Economy: Historical Statistics / Maddison Angus — Paris : OECD Development Center, — 150 p.*; 7. *Nakamura T. The Postwar Japanese Economy: Its Development and Structure ; [trans. From Japanese by Jacqueline Kaninski] / Nakamura Takafusa — Tokyo : University of Tokyo Press, 1981. — 56 p.*

I. Срібняк,

Національний університет
«Києво-Могилянська Академія»

ГАЗЕТА «АСАХІ ШІМБУН» В СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ТА КУЛЬТУРНОМУ ЖИТТІ ЯПОНІЇ

В статті відтворено процес заснування та функціонування японської загальнонаціональної газети «Асахі Шімбун», проаналізовано інноваційні та маркетингові рішення її редакції, встановлено динаміку зростання накладу цього видання, визначено ступень впливу газети на японське суспільство.

Ключові слова: газета, Японія, «Асахі Шімбун», редакція, видання, примірник, новини.

В статье отображен процесс основания и функционирования японской общенациональной газеты «Асахи Шимбун», проанализированы инновационные и маркетинговые решения её редакции, установлена динамика увеличения тиража этого издания, определена степень влияния газеты на японское общество.

Ключевые слова: газета, Япония, «Асахи Шимбун», редакция, издание, экземпляр, новости.

In the article it is reconstructed the process of establishment and functioning of the Japanese national newspaper «Asahi Shimbun», analyzed the innovation and marketing

decisions of its editorial board, determined the dynamics of growing of the newspaper's circulation and degree of its influence on Japanese society.

Key words: *newspaper, Japan, «Asahi Shimbun», editorial board, periodical, copy, news.*

Вже тільки та обставина, що провідні японські газети мають найбільші в світі обсяги накладів, привертає до цієї країни увагу дослідників історії преси і журналістики різних країн світу. Водночас, тривалий та доволі непростий шлях розвитку, який пройшли мас-медіа цієї острівної імперії, а також нагромаджений японською журналістикою величезний досвід функціонування ринку періодичних видань додатково посилює інтерес науковців до проблем функціонування національної медіа-індустрії. Відтак за останні кілька років історіографія цієї проблеми поповнилась низкою досліджень, присвячених різним аспектам життєдіяльності японських мас-медіа. У цьому контексті слід згадати про праці російської дослідниці М.В.Сеферової (попри те, що вони є власне навчально-методичними розробками)[Сеферова 2000, 2001], поодинокі публікації, що були присвячені специфіці діяльності японських прес-клубів[Квасниця 2011, Фостер 2006], а також низку публікацій автора цієї статті про основні тенденції розвитку японських друкованих ЗМІ[Србняк 2008, 2010, 2011]. Проте існує нагальна потреба продовжити вивчення обставин функціонування японських мас-медіа, і, зокрема, провідних японських газет, що створюватиме додаткові можливості для популяризації в Україні культурно-цивілізаційних надбань японського народу.

На ринку періодичних видань Японії поважне місце посідає щоденна загально-національна японська газета «Asahi Shimbun» (букв.: «Уранішнє сонце»), яка була заснована 25 січня 1879 р. Нобору Кімурою (власник газети), Рьохеем Мураямою (видавець) і Теєм Цудою (головний редактор) в місті Осака. Спочатку це було малоформатне видання (достатньо сказати, що перший номер газети мав лише чотири сторінки) з невеликим накладом (перші чотири випуски газети вийшли трьохтисячним накладом). Майже відразу засновники розпочинають творення «обличчя» свого дітища, вдавшись, зокрема, до розміщення на перших шпальтах газети редакційних матеріалів та публікації оперативної новинної інформації, завдяки чому її наклад повільно, але неухильно збільшується, досягши у 1883 р. позначки у 21,5 тис. екземплярів) [Asahi Shimbun // Encyclopedia...].

Редакція «Asahi Shimbun» докладала всіх зусиль і для збільшення географії розповсюдження газети, засновуючи свої регіональні представництва в різних містах Японії, які у свою чергу розпочинали друк «дочірніх» видань (у цьому контексті доцільно згадати про газети «Tomoshihi Shimbun», «Mesamashi Shimbun» та ін.). У 1888 р. «Asahi Shimbun» починає видаватись й у столиці Японії м. Токіо (з первісним накладом у 1 тис. примірників), де було створено ще один філіал газети. Для збільшення читачької аудиторії засновники газети запроваджують технічні новинки, зокрема, закуповують у 1890 р. одну з останніх моделей друкарської машини фірми «Magiott», що дозволило суттєво покращити поліграфію «Asahi Shimbun» та друкувати до 30 тис. примірників газети за одну годину. Водночас редакція завжди була готовою до

нестандартних, оригінальних рішень, якщо вони дозволяли досягати бажаного результату якнайшвидше. Так, зокрема, у 1895 р. для оперативного передання інформації (про відомого японського державного діяча *Кароу Іноуе*) журналісти газети вперше в історії країни використали поштових голубів. Та все ж таки техніка невдовзі «перемагає»: через чотири роки працівники газети вже послуговувалися телефоном для зв'язку між редакціями в Осаці та Токіо.

У 1896 р. головним редактором газети «Asahi Shimbun» в м. Осака стає Санзан Ікебе, якому вдалось значно посилити суспільно-політичне «звучання» редакційних матеріалів. Новий головний редактор обстоював думку, що «газета є продуктом, а журналісти – це ті люди, які його формують. Тому тексти повинні бути якісно виписані та доступно оформлені». Запропоновані ним цей та інші принципи стали основою для подальшого успішного розвитку газети, яка на початку ХХ ст. справляла вагомий вплив на перебіг суспільно-політичних процесів у країні.

Газета уважно слідкує за подіями російсько-японської війни 1904-1905 рр., намагаючись своїми матеріалами піднести моральний дух японців. Задля цього редакція вдавалась до сміливих інноваційних кроків, чим, зокрема, стало уміщення в одному з номерів газети фотографії трьох солдатів імператорської армії з прапором Японії під час їх перебування на бойових позиціях. Ця фотографія була зроблена кореспондентом газети Макацу Уено під час боїв у Лаояні (серпень-вересень 1904 р.).

Того ж року до роботи в газеті долучається письменник і публіцист Шімеї Футабатеї, який публікує на шпальтах «Asahi Shimbun» серію своїх новел, дещо пізніше до нього приєднується відомий японський письменник Нацуме Сосекі (Кінноске). Останній перейшов до газети на посаду редактора «літературної смуги», залишивши викладацьку роботу в Токійському університеті, яка вважалась набагато вищою за своєю престижністю ніж праця газетяра. Проте Н.Сосекі не побоявся випробувати себе у якості журналіста, більше того – редагування літературного відділу газети певною мірою сприяло розквіту його таланту романіста. Завдяки цим та іншим інноваційним крокам газета суттєво випереджає переважну більшість своїх конкурентів, посівши одне з провідних місць на газетному ринку Японії.

В 1923 р. редакція газети у місті Осака була повністю зруйнована поштовхами землетрусу *Great Kanto*. Робота редакції була повністю паралізована, але це тривало недовго: частина співробітників токійської редакції «Asahi Shimbun» (9 осіб) була відряджена до Осаки для підготовки репортажів про ситуацію в районі землетрусу та відновлення діяльності місцевої редакції. Завдяки цьому вже через 11 днів виходить наступний 4-х сторінковий номер газети. Через землетрус газета втратила близько 30% прибутку (понад 1 млн. єн), але завдяки злагодженій та самовідданій роботі журналістів новорічний випуск «Asahi Shimbun» 1924 р. прочитав понад 1 млн. японців, що стало визначним здобутком газети. З нагоди свого 50-ліття у 1929 р. газета засновує мистецьку нагороду «Asahi Prize», яка вручається до сьогодні за заслуги перед країною. У 1935 р. в містах Кітакюсю і Нагоя одночасно були відкриті дві нові редакції «Asahi Shimbun». Ця подія засвідчила набуття газетою статусу загальнонаціональної, що видається у форматі «сетто» (ранковий та вечірній випуски).

Видання не шкодувало коштів для проведення різних заходів, покликаних збити Японію відомою Європі та світові. Напередодні коронації Георга VI (12 травня 1937 р.) газета організує трансконтинентальний, безпосадковий переліт японського літака до Лондона. Це стало справжньою сенсацією, яка закарбувалася у пам'яті багатьох японців, а газета в такий спосіб отримала ексклюзивні матеріали та розширила свої можливості зі збирання інформації. Літак успішно повернувся додому, а його пілот – 26-річний Масаакі Інума – став для японців національним героєм [Рибалко 2010, 434].

Під час Другої світової війни «Asahi Shimbun» (як і решта великих японських газет) виконувала агітаційно-виховну та мобілізуючу функції, закликаючи японців до максимального напруження сил задля розширення меж імперії військовим шляхом. В цей час уряд Японії вдався до різних обмежувальних кроків щодо преси, проте вони практично не торкнулись провідних японських видань. Про це, зокрема, свідчить наклад газети у 1942 р. – 1,28 млн. примірників, хоча в цей час Японія вже відчувала серйозні труднощі з виготовленням та завезенням потрібної кількості паперу [Срібняк 2011, 101].

27 січня 1945 р. центральний офіс газети в Токіо був зруйнований під час бомбового удару авіації США, і «Asahi Shimbun» опиняється в дуже скрутному становищі. Ситуація ускладнюється тим, що спочатку американська окупаційна адміністрація не планувала відновлювати видання найбільших японських газет, вважаючи їх винними за формування реваншистських настроїв в японському суспільстві у 30-х рр. XX ст. Вже 5 грудня 1945 р. президент компанії та головний редактор газети подають у відставку, намагаючись у такий спосіб взяти на себе більшу частину провини за «обличчя» газети воєнної доби. Невдовзі газета відновлює свою роботу в форматі «сетто», розпочинає публікацію сторінок для дітей зі сценаріями мультфільмів, у 1951 р. ініціює появу «жіночої шпальти», а ще через три роки започатковує видання англомовної «Asahi Evening News». В такий спосіб редакція газети доволі успішно «освоює» нові прошарки читацької аудиторії, і не лише в Японії [The Asahi Shimbun // Corporate Overview...].

Окрім формування політичного та культурного світогляду своїх читачів газета виконувала також важливу соціальну функцію, допомагаючи тим дітям, які в силу різних трагічних життєвих обставин загубили своїх батьків. У 1957 р. «Asahi Shimbun» отримує нагороду «Асоціації японських видавців та друкарів» (*Japan Newspaper Publishers and Editors Association*) за кращий матеріал про дітей-сиріт. Прагнучи долучити японців до надбань світового мистецтва, газета у 1964 р. організовує експонування скульптури Венери Мілоської в Токіо (відвідало понад 1 млн. японців) та староегипетських пам'яток з гробниці фараона Тутанхамона (понад 2 млн. відвідувачів). Новорічний номер газети 1965 р. сягає позначки у 5 млн. примірників, що було одним з найвищих показників для країни. «Асахі» ініціювала власні журналістські розслідування – опублікувавши у 1976 р. антикорупційний матеріал (т.зв. *Lockheed scandal*) проти колишнього прем'єр-міністра Японії Какуея Танаки, а у 1987 р. зробивши надбанням суспільства деякі документи про хворобу імператора.

Нині «Asahi Shimbun» входить до п'ятірки найвпливовіших загальнонаціональних видань, наклад якої продовжує неухильно збільшуватись, досягнувши у 2011 р. 12 млн. примірників (у т.ч. п'ятимільйонний вечірній випуск). Газета виходить японською мовою, втім має двомовний сайт (японська / англійська). Центральний офіс «Asahi Shimbun» розташований у Токіо, її журналісти працюють у 226 місцевих бюро та 60 регіональних представництвах газети, використовуючи новинну стрічку 14 інформаційних агенцій. Сучасну «ідеологію» газети можна окреслити як стримано-ліберальну, з цілковитим уникненням сенсаційності, орієнтовану на людей з вищою освітою. Задля охоплення додаткових прошарків читачької аудиторії «Asahi Shimbun» випускає щотижневики – розважальний «Spokai Asahi» та аналітичний «AERA».

Отже газета «Asahi Shimbun» пройшла у своєму розвитку тривалий і непростий шлях, що був позначений багатьма редакторськими досягненнями та журналістським знахідками, разом з тим були в історії видання й такі часи (друга половина 30-х – перша половина 40-х рр.), коли воно виконувало невластиві йому пропагандистські функції, обслуговуючи виключно потреби імператорського уряду. Але вже понад півстоліття газета заслужено належить до категорії якісних суспільно-політичних видань, зберігаючи своє значення одного з «китів» японських друкованих ЗМІ. Динамічний розвиток газети у цей час переконливо свідчить як про незаперечний економічний прогрес Японії, так і про її вірність демократичним принципам народовладства у поєднанні з тисячолітньою монархічною традицією.

1. *Квасниця О.* Японські прес-клуби (кіша-клуби): від елітаризму до егалітаризму / *О. Квасниця* // Мовні і концептуальні картини світу : матеріали Третьої міжнар. наук.-практ. конф. «Удосконалення методики викладання японської мови та літератури у контексті входження України у Болонський процес». — К. : Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка, 2011. — Вип.35. — С.280-285; 2. *Рибалко С.* Традиційний костюм в контексті військової історії Японії / *С.Рибалко* // Художня культура. Актуальні проблеми: Наук. вісник / Інститут проблем сучасного мистецтва. — К., 2010. — Вип.7. — С.429-439; 3. *Сеферова М.В.* Современная печать Японии / *М.В.Сеферова*. — Москва, 2000. — 51 с.; 4. *Сеферова М.В.* Японская журналистика в XX столетии / *М.В.Сеферова*. — Москва, 2001. — 84 с.; 5. *Срібняк І.В.* Основні тенденції розвитку японської преси (друга половина XIX – кінець XX ст.) // Мова, культура й освіта в сучасному світі : Зб. наук. праць до 90-річчя док. філ. наук, проф. О.К.Романовського. — К., 2008. — С.287-293; 6. *Срібняк І.В.* Газетно-журнальна періодика Японії (1861-2005 рр.): репертуар, система розповсюдження, особливості редакційно-видавничого менеджменту // Мовні і концептуальні картини світу. Зб. наук. праць присвячений пам'яті Омеляна Пріцака. — К.: Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка, 2010. — Вип.28. — С.295-301; 7. *Срібняк І.В.* Зарубіжні мас-медіа: виникнення, особливості функціонування, основні тенденції розвитку (XVII-XX ст.). Навч. посібник для студ. Могилянської школи журналістики / *І.Срібняк, М.Палієнко*. — К. : Науково-дослідний центр орієнтації І. Омеляна Пріцака на УНКМА. — 2011. — 152 с.; 8. *Фостер Х.* Кіша-прес-клуби як невід'ємна частина японської журналістики / *Х.Фостер* // Вісник Львів. ун-ту ім. І.Франка. Серія «Журналістика». — Львів, 2006. — Вип.28. — С.284-286; 9. *Asahi*

Shimbun // Encyclopedia: <http://www.nationmaster.com/encyclopedia/Asahi-Shimbun>;
10. The Asahi Shimbun // Corporate Overview. Following the 129-year course of the Asahi Shimbun: <http://www.asahi.com/shimbun/honsya/e/e-history.html>.

О. Шаповалова,

Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна

УКРАЇНА-ЯПОНІЯ: ДО 20-РІЧЧЯ ВСТАНОВЛЕННЯ ДИПЛОМАТИЧНИХ ВІДНОСИН

Стаття присвячена комплексному аналізу українсько-японського співробітництва за 20 років. В роботі висвітлено процес створення договірно-правової бази українсько-японських відносин. Особливу увагу приділено дослідженню розвитку торговельно-економічного співробітництва. Виявлено проблеми та намічено перспективи подальшого розвитку двосторонніх відносин.

Ключові слова: українсько-японські відносини, Україна, Японія, політичний діалог, торговельно-економічне співробітництво.

Статья посвящена комплексному анализу украинско-японского сотрудничества за 20 лет. В работе освещен процесс создания договорно-правовой базы украинско-японских отношений. Особое внимание уделено исследованию развития торгово-экономического сотрудничества. Выявлены проблемы и намечены перспективы дальнейшего развития двусторонних отношений.

Ключевые слова: украинско-японские отношения, Украина, Япония, политический диалог, торгово-экономическое сотрудничество.

The article is devoted to the comprehensive analysis of Ukrainian-Japanese Relations. The process of creating the legal basis of Ukrainian-Japanese Relations is shown. Particular attention is paid to the development of economic cooperation. The problems and perspectives of bilateral relations development are analyzed.

Key words: Ukrainian-Japanese Relations, Ukraine, Japan, Political Dialogue, Economic Cooperation.

26 січня 1992 р. Японія встановила дипломатичні відносини з Україною і швидко зайняла особливе місце у зовнішній політиці України. На розвиток двосторонніх відносин впливали такі фактори як зацікавленість України в отриманні допомоги зі сторони Японії в рамках програм ОДР (офіційної допомоги розвитку); перспективність торговельно-економічних відносин; співробітництво з метою нерозповсюдження